

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

Karácson napján.

Vigasztaló, boldogító hír visszhangzik ma a föld kerekességén mindenütt s angyal hirdeti ezt. „Menjünk el tehát mi is Betlehembe és lássuk meg e dolgot, melyet az Ur jelentett nekünk.“

Nagyobb fontosságú esemény alig történt a földön, melyen inkább örvendezhetnének az emberek, mint a világ Üdvözítőjének születése. Mert a barmok lakóhelyén, végső elhagyatottságban megszületik a béke fejedelme, a Juda-nemzetségből való oroszlán, s nem sokára megbuktatja a büszke Róma hatalmas birodalmát, eltörli a zsidók törvényeit, átalakítja a világ színét, meggyújtja a hit világát, mely bevilágít a pogányság sötétségébe. A hálás utókor e legfontosabb eseménytől számítja évszázadait, és amint születése előtt 4000 hosszú év várta őt, nézett ő reá a jövőben, akként közel 2000 év tekint vissza reá a múltba; az ő reá való emlékezés népesíti be a sivatagokat, szenteli meg a remete-magányokat, gyarapítja a menny lakóit, Őt hordja szívében az istenfélő jámbor. A jászolyban fekvő kisded az évszázadok általános tisztelet-tárgyává lett; a hol csak emberek lanknak: a világ minden részében, minden nemzetek között hangzik az ő dicsősége. „Dicsőség a magasságban Istennek!“ És e „dicsőség“ az üdvösség fölötti örömhang.

A Megváltó, Mikeásnak több mint 700 évvel előbb elhangzott jóvondelése szerint is, Betlehemben kellett, hogy szülessen, s így gondviselészerűen történt, hogy Augustus császár szokatlanul is az összeírást rendelje el, s alkalmul szolgáljon ez a szent családnak Názáretből Betlehembe menni. Mária és József utra kelnek; az idő zörd, az utak roszak. Elfáradva kimerülten, segítség nélkül, elhagyatottan érkeznek meg Bethlehembe; házról-házra járnak, de nem találnak szállást s így kénytelenek a városon kívül egy rongyos istállóban vonulni meg:

„A világ ő általa lett és a világ őt m.g. nem ismeré Tulajdonába jöve, de övét be nem fogadák őt.“ Itt ez elhagyatott istállóban; itt, nélkülözve még a legszükségesebbeket is született az Isten Fia. Itt látjuk végre megvalósulását ama napnak, melyen természetünk bukása után reményünk biztosított s melyen a harcoknak lángoló tüze nem éget többé, hanem a könnyület vigasztaló fénye sugárzik felénk; melyen az „irgalom és igazság találkoznak s igazság és béke megcsókolják egymást“; itt a kegyelem és hűség az ígéretek teljesülésében látható. Igen ma látjuk, hogy „irgalom és valóság járnak az Ur orszája előtt.“

Jézus gyermekké lesz, szegény, szenvedésképes gyermekké. „A kisded gyermek, mondja szent Leo, az egész világ ura, s Ő a kit ott anyja karjai födnek, mérhetlenségénél fogva semmi határt nem ismer.“ A ki a mennydörgés nyelvén harsog, a bölesőben sir; aki anyjának oszlatta el bánatát, törülte le a fájdalom könnyeit, szenved; a kié „az arany és ezüst“, nyomorban sinlődik; aki csak úgy szórja szét a vilámokat, polyákba kötöztetik; hidegtől reszket, ki a napot tartja kezében; ki nélkül megsemmisülne a világ, egy szűz anyja karjain nyugszik.

Szabadakarattól választja Jézus a gyámoltalanság, függés, megalázkodás ez állapotját, mely az emberre e földi élet küszöbénél vár; ember fia kívánt lenni, hogy minket Isten fiává tegyen; polyákba tartatnak, hogy a bűn kötelekeiből megszabadítson; az ő szegénysége a mi gazdag örökségünk, gyengesége a mi erőnk, gyermekiségének sohajaival törli el az igazságtalanságot, bölesőjének könnyei tisztítanak meg a gonoszságtól. Szegény anyát választott, ki szereteténél egyebet ujszülöttének a mostoha viszonyok között nem adhatott: „asszonytól született, hogy mi szünnénk meg asszony fia lenni.“ „Szolgát választott nevelő atyjának, mond aranyszájú szent János, hogy nekünk szolgáltnak magát Istent tegye atyánkká.“

Oh megalázkodás, melyet a Megváltó szabad választása nemesített meg!

Oh szegénység, melyet egy Istennek önfeláldozása tett túldrágává!

Oh szenvedés, melyet édességgé változtatott az ég, az örömek honának ura, elébe helyezve minden földi jólétnek!

Mint embert polyák takarják, de mint Istent angyalok magasztalják. Mert ne feledjük, mit szót Agoston mond: „Az újszülött gyermek is, Ige is. Mint gyermek hallgat, de mint Isten az angyalok által tanít, s a pásztorok fejedelme magát a pásztoroknak hirdeti.“

A jászolyhoz jöjjetek hát ti szomorúak, busongó lelkek, kiket eltaszít és megvet a világ, jöjjetek az Isten emberhez, kit még övéi sem fogadnak be; jöjjetek ti, kik még puha nyugvó helyetekkel sem vagytok megelégedve s tekintetek a szalmára, a polyákra: „A tanítvány nem nagyobb mesterénél.“ Jöjjetek a jászolyhoz, s örvendeztetek, hogy miként Jézus Isten fia, de egyszersmind Dávid és Abrahámnak is fia, akként mi is, kik Adám fiai vagyunk, Isten fiaivá leendünk. „Ő testileg született, hogy mi lelkiképp szülessünk.“

Szegénységben született az isteni Megváltó s a szegényeknek is hirdettetett ez először. A népek nagy pásztorai született meg, s ez örömmüzenetet legelőbb is pásztoroknak viszi meg az angyal. Hány éjett töltöttek ott Betlehem mezőségén a jámbor pásztorok, de kiválóbb örömet egy sem hozott nekik; csak a karácsony éj hirdetett nekik s bennök az egész világnak örömet, mert ily boldog éj nem volt soha. — Izrael népe fölött hány éj után következett nap, de oly boldog egy sem vala, mint a karácsonyéj. Boldog éj volt, melyen Mózes Izrael fiait az egyiptomi szolgaságból kiszabadította, de boldogibb volt az éj, melyen az született, kit Mózes és a próféták az egész emberiség szabadítójául hirdettek. Boldog volt az éj, melyet Izrael a Sinai hegyen töltött, miután szövetséget kötött vele az Úr, de boldogabb az éj, melyen annak világa gyúlt ki, ki által Isten a föld minden népével új és örök szövetséget kötött

Bizonyára boldog volt az első éj, melyet az izraeliták a pusztából való kijövés után a téjjel és mézzel folyó Kanaanban töltöttek, de összehasonlíthatatlanul boldogabb az éj, melyben Krisztus jelent meg, hogy ez élet nyomorral teljes pusztájából a mennyei Kanaanba utat készítsen nekünk. Valóban zengheté az angyal: „*Ne féljete, mert ime nagy örömet hirdetek nektek, mely leszen minden népnek, mert ma*

született nektek az Üdvözítő, ki az Úr Krisztus, Dávid városában.“

De hát szükséges volt-é, hogy mint gyermek, szenvedésképes gyermek jöjjön az Üdvözítő a világra s így hozza az örömet? Igen, mert ha hatalmának és felségének egész erejével mennydörgés és villámlás közt jön; ha látja az ember maga előtt a haragot, mert a bűnbeesés az emberiségbe bizonyos remegő természetet oltott s mert az eredeti bűn után még szem-ei előtt lebegett az a boszus tekintet, melylyel Isten az embert a földi édenből kiüzé: — félelem és rettegés fogja el a gyöngye teremtményt s csak akkor szűnik meg remegni, midőn négyezer éves fohászai útát törve a szent Szűz szívében lecsédék a kisded Jézust. A bűnös embernek csakugyan oly Üdvözítőre vala szüksége, kihez közeledhetik, kinek egész bizalmát ajándékozhatja, kebelét egészen feltárhhatja, — ilyen volt pedig a kis Jézus. Azért mondja az angyal: „*Ne féljete.*“ Mintha mondaná: nem küldlek titeket oly Istenhez, ki fölségének erejében jelent meg ítélni titeket, hanem, aki Isten ugyan, de szelid, szende kisded alakjában született, hogy érettetek eleget tegyen s jött keresni, mi elveszett vala.

Békét hirdet az angyal, a megváltás célját. A bűn ugyanis hármassal hasonlást vont maga után: meghasonlást magokban az egyes egyedekben, az egyedek között, s az ember és Isten között. A megváltás pedig e hármassal hasonlást kiegyenlítését célozza, ezt egyenlítette ki a jászolyban fekvő kisded. Igen, Ő a béke fejedelme, palotája egy rongyos istálló, trónusa rozszant jászoly, kevés pólya a bitorpalást, beszédje könnyek, — s mindez az emberért.

És valjon van-é béke a földön, van-é béke a lelkiismeretekben? Ha azt hisszük, hogy van, — csalatkozunk. Avagy van-é béke ott, hol a szív a bűnök egész özönében úszik, ott hol testvér-testvér ellen küzd, ott hol a teremtmény vakmerően hangoztatja: nem szolgálok? Nincs. Ime mindjárt a béke nagy Fejedelmének születése után Herodes megöletti a betlehemi ártatlan kisdedeket. Béke volt-é ez? Harminczhárom évvel később tomboló dühvel kiáltják a zsidók, feszítsd meg őt. Békének nevezhető-é ez? Alig szállt le a szent Lélek az apostolok- és hívőkre, megnyílnak a börtönök s a kolosszeumok a vadállatok ordításaitól visszhangzanak. Béke uralkodott-é hát a földön? Közel kétezer év a népek és nemzetek közötti villongásban telt el, minden évszázad telve véres harcok- és csatákkal s a mai kor is ily képet mutat föl egyház és állam között. Béke

van-e a családi szentélyben, egyetértés, kölcsönös szeretet, megelégedés honol-e ott! Fájdalom, meg kell vallani: nincs béke a földön, hanem békétlenség és harcz mindenütt. S aztán miért nincs béke, holott angyal, mennyből jött angyal hirdeté azt? Mert „*békességük csak az Ur törvényei szeretőinek van*“ és „*nincs békességük az istentelenekeknek.*“ Avagy „*ki állott ellene és volt békessége*“, kérdi a jámbor Jób. Az angyal is csak a jóakaratu embereknek hirdet békét, s az Üdvözítőnél kell keresni ezt. Csoda-e hát, ha már 1893-szor száll alá az égi béke s még sincs béke, mivel a földön csak átkot, vérboszut talál? Leszáll mindig a béke Istene, de jóakarattal nem fogadja a világ. Valóban védhetik harczosok a békét, ha a szivekben vad harag lappang, ha kihalt azokból a hit.

Krisztus születésének a gyümölcséből Istennek a dicsőség, az embernek a békesség jutott és ha van-
nak Krisztus születés: után is békétlenek a földön, oka szt. Bernárd szerint az, hogy „nem tetszik nekik az angyali osztalék, mely a dicsőséget Istennek s az embernek a békét nyújtja“, harczban állanak Istennel, ki pedig Isaiásnál mondja: „Dicsőséget másnak nem adom, sem dicséretemet a bálványoknak“, s e harczban még osztályrészüket, szívök békéjét is elvesztik.

Elégedjünk meg hát mi osztályrészünkkel, hisz elég nemes jutott, mert csak így fogjuk a karácsonfáról a megváltás drága, édes gyümölcseit szedni; csak akkor szólnak nekünk is Joel proféta szavai: „*Sion fia! vígzadatok és örüljétek a ti Uratokban, Istenetekben, mert megadta nektek az igazság tanítóját!*“

Vass Albert.

A gazdag, a szegény és a bánatos karácsonja.

Karácson! Oh édes álom, mely eget mutogatsz, oh igéző hatalom, melynek bája előtt még a hitetlen is meghajol. Légy üdvözölve szívünk drága vendége; a családi élet leg-szebb órája és szentségének éltető melege; hitünk pirosló hajnala, szeretetünk diadal ünnepe! Mennyi kedves, mennyi édes emlék fűződik e szóhoz: *karácson!* Megtagadunk mindent, de ezt a napot soha . . . Minden évben megjő, mindig kedves és új marad . . . Künn nincs mit keresni. Az élet, a napsugár, a dal, a virág beköltöztek az emberiség két szentélyébe: az egyház és család falai közé. — Minden szív örömtől dobog, minden szem örömtől sugárzik, s dicsőneket zengedez a jászolba szállott isteni Kisdednek. Amde valamint az emberi állapotok nagyon különbözők, ugy a karácson örömeit sem érzi mindenki egyformán. Mit látunk karácsonkor egy olyan ember házában, kit Isten földi vagyonnal megáldott, s ki csendes családjá körében a boldogság szinmézét élvez?

Csillagfényben úszik az egész ház. A terem közepén örökzöld karácsonfa díszleg, s szép ajándékokkal kecsgetti

a háznak minden egyes tagját. Nem hiában declamálja a gyermek sereg: „Karácsonfa, karácsonfa jöjj el, jöjj el, jól megrakva!“ Vajha azok, kiknek módjukban van karácsonfát állítani, az ő kedveseiknek a karácsonfa jelentőségét is megmagyaráznák! A karácsonfa Jézus üdvhozó kegyelem ajándékaira emlékeztet, ellentétben a paradicsomi fával, mely halálunkat okozá. A karácsonfa zöld színe tanít, hogy egyedül Jézusban higyjünk, Jézusban reméljünk. *Ágai keresztalakban* jönnek ki a törzsből, mert a keresztfán fogja Jézus az ő ajándékait kiosztani. *Az aranyos alma* a paradicsomi almát jelenti, de meg van aranyozva, mert Jézus az átkos almát áldásossá változtatta.

A *gyertyák* Jézust, a világ világosságát jelentik; a *csukrok és sitemények* amaz örök édes örömeiket, melyeket Jézus ad az Őt szeretőeknek.

Milyen a *szegények karácsonja*? Ezekuél már nem úszik fényárban a kis kunyhó; a gyermekek nem állanak karácsonfa mellett, mert ilyent nem is kaptak. A szegény szülők súlyos kézimunkájok után nem kereshettek annyit, hogy siró kisdedeiknek a karácsont örvendetessé tehessék. Kis lakásukat halvány méces világítja; s nedves forgács mellett főzi az édes anya rongyfoszlányok alatt didergő gyermekeinek a tápréklüli sovány edelét! Esdve kérnek az ilyenek titeket gazdagok! tegyétek örvendetessé a szegények karácsonját kegyes alamizsnáitokkal! „Adjatok, hogy egykor büneitek ellen, ha majd jön az óra, védelemre keljen a koldus imája.“

Van az emberiségnek egy másik osztálya is. Ebbe azok tartoznak, kiknek életfáját a bánat férge örüi, a szenvedések vibara tépi. Egyikre a halál terite leplet, melynél csak bánata sötétebb; a másikonk szíve nyuzalmát az emberi ármány és gonoszság zavarta meg, mert: „Még az is, ki barátja volt, a kiblen bizott, a ki kenyerét ette, az is nagy esalárdságot tett rajta.“ (40. zsolt.)

Ezeknek karácsonfái maga Jézus ajánlja a szt. keresztet mely inti a szenvedőket, mondván:

„Bátran, ne csüggedj, térd el bármű fiáj!
Nézz a keresztre, ott a bű-király.
Ott Krisztus, kinek néma ajkai
A békétvés apostolai.
Ez isten-ajkak megtanítanak,
Hogy zugaódnod ember nem szabad!
S hogy bár egymásra torlik a vesztély,
Te tőrj, te hívj és szebb napot remélj!“

Igy leend gazdagnak, szegénynek és szenvedőnek örvendetes karácsonja.

Kóródy Mihály

Egyházpolitikánk.*)

(Folytatás.)

A házasság felbonthatatlanságát megköveteli azon viszony is, mely a szülők és magzatok között fennáll.

Ezen viszony mély szeretetben és tiszteletben nyilvánul, párosulva a hála és kötelességtudás azon érzelmeivel, mely a szülők örömet és fájdalmát, jó és balsorsát, félelmét és reményességét közössi teszi.

A gyermek ezen viszony kötelességeinek csak úgy fe-

*) Lásd a Közm. f. é. 41 számát.

lehet meg, ha a házasság mint felbonthatatlan áll előtte. Mert az ő nevelése, kiképzése, csak egy ily állandó jellegű viszonyban lehetséges. És ha a szülők már befejezték a nevelés, a kiképzés nagy munkáját, (ami közönségesen az emberi élet legjobb részét igénybe veszi) és a gyermekek nagykorsága bekövetkezett, melyben már érettek arra, hogy a polgári társadalomban illő helyet foglaljanak: akkor a szülők is áthataladtak az emberi élet delén, s gyorsan közelednek az öreg-ség gyarlóságai és gyengeségei, melyeken a gyermekeknek kell könnyíteni, és segíteni; kik csak ekkor hálálhatják meg a jótéteményeket, miket szülőiktől kaptak. Es ezen gyermeki hálát minden művelt és műveletlen népek, közös egyetértéssel, a legnagyobb tiszteletben tartják, míg ennek a hálának hiánya, vagy éppen tényekben nyilvánuló egyenes megtagadása mindig embertelen vadságnak, durva tévedésnek és lelketlenségnek bélyegét viseli magán. Ez a természet romlatlan szava, mit sem elnémitani, sem ellenkezővé átváltoztatni soha sem lehet.

Már most ezen nemes kötelességek fenntartása, és gyakorlása egy jelentőséggel a műveltség ápolásával: gyengítése pedig, vagy a teljesíthetőség megzavarása természetellenes dolog, káros, téves törekvés és végső eredményében: erkölcsatlenség.

Ha már valamely ferde rendszer, vagy elhibázott szokás, tévedés vagy éppen törvény a házastelek elválását megengedi, vagy éppenséggel megkönnyíti: ennek legelső és legsajnosabb következménye az szokott lenni, hogy a gyermekek jó nevelése mindjárt megakad; s a felnőtteknél a szülők iránti kegyeletes viszony fenntartása és gyakorlása ha nincs is éppen lehetetlenül téve, minden esetre meg van nehezítve, és gyakran kínos helyzeteket okoz, melyekben a gyermeki kötelességek szeretetteljes gyakorlása alig remélhető. Mert az a szülő, kinél a gyermekek maradnak: elvált házastársa iránt legtöbb esetben ingerült állapotban van, s a régi szeretet helyett gyűlölettel emlékezik róla gyermekében is iránta; s nem a szeretet és tisztelet, de a megvetés érzelmeit fogja ápolni és erősíteni. Ha gyermekek, amint történni szokott, az elvált felek között meg vannak osztva, akkor ezen természetellenes és mindenestre sajnálatra méltó elidegenedés kölcsönös lesz.

Azonban ezen természet-ellenes viszony nem csak a gyermekekre terjed ki, de a rokonságot, és a községet is kártékony érinti. Mert valamit a házasság megkötésének ténye kegyeletes ismeretséget, barátságos érzelmeket, a kölcsönös tisztelet és bizalom nagyobb mértékét állandóan létrehozni képes: éppen úgy az elválás ugyan ezen viszonyokat szét is zúzza a férj és a feleség részén álló eddigi rokonok, barátok, és jó ismerősök kategóriájában, hová még közönséges szegény embereknél is sokan, (50–100 személy is) tarthatnak. A házasság intézménye ugyanis valamint összebékelteti az ellenfeleket, s megszilárdítja a vagyoni állapotot, úgy az elválás feldúlja a békességet, felforgatja a közös élet, a közös kereset alapjait salkalmat ad arra, hogy törvényszék vizsgálja a panaszokat a férj ellen, ki elköltötte neje vagyonát, s most egy második nőt kíván megcsalni; vagy a feleség ellen, ki oda hagyta hűtlenül férjét, s már másoknál keres szórakozást. Ez és minden házassági per általában fájdalmas látvány, mert bár a házasság egyszersmind jogi intézmény természetével is bír: mégis mihelyt törvény emle-

getése nélkül és híroság nélkül benne a felek meg nem lehetnek, már fel van dúlva azon belső kegyeletes viszony, mi a házasság boldogító elemét teszi.

Ezen viszonyoknak káros befolyása van a társadalomra is. Egyik az, hogy mennél több házastel perel, annál bizonyosabb, hogy az által a társadalom több irányban szenved. Másik a rossz példa hatása. Mert míg az ember oly gyarló, hogy a jó példák követésére nebezebben serdül, a rosszra pedig mindig inkább hajlik, és ha látja, hogy egyik-másik házastelnek sikerült lerázni nyakáról házastársát (ami a házasság felbonthatósága esetében meglehet) az élet sok szenvedései között, elkeseredésében ő is ily színdarab lejátszására szánja magát, mitsem törődve a körülményekkel, és a következményekkel, miket előre látni és jól kiszámítani nem is képes.

Azért a keresztény történelem és a bölcsészet mindenütt a házasság felbonthatatlansága mellett teszen tanúságot: csak tévedés, eltántorodás, szemét és salak lévén az, mi akár műveletlen népek, akár művelt nemzetek életéből a felbonthatóság támogatása végett eddig előfordult.

„A felbonthatatlan házasság a legtermészetesebb, a család szűkeihez és viszonyaihoz legillőbb, és az emberi nemzet általánosságára a legelőnyösebb.“ (Bentham; Oeuvres I. 116.)

„A házasság felbonthatósága absurd dolog, és első lépés a házasság teljes eltörléséhez.“ (Comte Agoston; Oeuvres V. 687.)

De napjainkban sokan vannak, kik elvontan, azaz: elméletben mélyen meghajolnak a felbonthatatlanság előtt; de azt oly elérhetlen eszménynek tekintik, hogy azt az emberi gyarlóság megtartani, életében végrehajtani nem képes.

Ezeket az embereket úgy képzeld kedves olvasó, mint azokat a politikusokat, akik ha nem is szóval (az ugyanis még kis gyermekek előtt is szegényt hozna fejökre), de tényleg, gyakorlatban úgy nyilatkoznak: „Szép dolog az az igazság: „két szerkettő négy.“ de tekintve a számadásokkal foglalkozó világ ismeretes gyarlóságát, a praxisban azt megtartani nem is lehet, sőt annak szigorától néha eltérni, még hasznos is lehet.“

Világos, hogy az ilyen ember hova érez. Az ilyen irányu emberek száma is, „legió“.

Mi annak az oka, hogy a katolikus jellegű Magyarországon is megszorodott az ilyen emberek száma? Nem nehéz az okot kitalálni. Vannak katolikus alsó, és középiskoláink: de főiskolánk, egyetemünk nincsen. Ami volt, azt elfoglalta az állam. Ami pedig ma „állami.“ az nálunk nem is lehet „katolikus“, az inkább akármilyen, csak katolikus nem. Ezen irányzat a budapesti egyetemet is oly irányba terelte, hogy gyakran a katolikus dogmák ellenségei tanítják a katolikus ifjúságot, elfeledni még azt is, amit eddig tanult.

Maga az igazságügyi miniszter is a fennebb megdicséért legioba tartozik. Sőt megérte azt a szomorú dicsőséget, hogy ama legionak vezére lehet. Nem rég a parlamentben ily szavakkal fényeskedett: „A törvényjavaslat abból a felfogásból indul ki, hogy a házassági viszony természeténél fogva egész életre köttetik, egész életen át kell annak tartania. Ezért házasságot feltételhez, s időhöz kötni nem lehet. De t. ház! minden korok és minden idők tapasztalása (Vi-

lágos, hogy a miniszter urnak a kereszténység kétezer éves tapasztalása = *semmi*.) azt bizonyítja, hogy a házasságok egyes esetekben, összes belső erkölcsi alkat-elemeiben úgy megromolhatnak, hogy egyetlenegy sem társadalmi, sem erkölcsi, sem álladalmi érdek, sem a házaselekeknek, sem a gyermekeknek, sem a családnak érdeke nem engedik azt, hogy az állam és a jogrend ez előtt szemet hunyjon; és helyes és elkerülhetlen, hogy meg legyen jogilag engedve a belsőleg megromlott házasságok külső szétválasztása. "Tovább így szól: „Törvényhatósági szempontból nem a felbonthatlanság áll szemben a felbonthatósággal, hanem a szeparatio intézménye áll szemben a felbonthatóság intézményével, . . . ha ezt a két intézményt szembe állítjuk, ezek abban egyeznek meg, hogy az életközösség a házaselekre nézve . . . teljesen megszűnik, jogok és kötelességek elenyésznek, vagyoni és minden egyéb viszonyok úgy lesznek rendezve, mintha a házasság teljesen megszűnt volna. Marad tehát gyakorlatilag csak egy különbség a kettő között, hogy a szeparatio intézménye mellett fenn marad az új házasságra lépés akadály, de *semmi* egyéb.“ Itt azonban a miniszter ur nyilván tévedett, mert az utolsó mondat helyett azt kellett volna mondani: és minden más békés házasságoknak erőteljes megvédése.

Mert ugyanis a szeparatio csak a felbonthatóság alapelvének fenntartásával helyes; és mint jogi intézmény a házasság felbonthatlanságát szolgálja, s védelmezi, a kereszténység jogrendjében.

A miniszter ur beszédének az eleje, és a vége, mely a felbonthatóságot ajánlja, nyilván ellentmondanak egymásnak s már azért is helytelenség van benne.

E beszéd olyan, mintha azt mondanám: A tulajdon-jog szent és sérthetetlen, és az egész emberi életre kiterjedőleg ilyennek kell lennie. De a tapasztalás megmutatta, hogy a tulajdon-jog sérthetlensége mellett sokan nem tudtak megélni és kénytelenek voltak lopásra vetemedni, a kiket mint veszedelmes tolvajokat és zsványokat, a békés tulajdonban élni szerető polgároktól szeparálni kellett. De e szeparatio jogi intézménye nem a tulajdon-jog sérthetlenségével áll ellentétben; mert ha a tulajdon-jog sértetlen maradott volna, ők a szeparatio tömlőzékbe nem juthattak volna; de igen is ellentétben áll az ilyen szeparatio a tulajdonjog sérthetőségével. Már most nehogy oly sok tolvajt és zsványt keljen büntetni és ingyen tartani, mondjuk ki a tulajdonjog sérthetlenségének eltörlését, fogadjuk el legalább némely esetekben a tulajdon sérthetőségét!

Lehet, hogy ezen hasonlat nem tetszik mindenkinek, és talán nem is tökéletes; de feltétlen igazság van abban, hogy a házasság, természeténél fogva felbonthatatlan. Tehát a felbonthatóság a házasság természetének egyenes tagadás, éppen úgy mint a szabados tulajdon sérthetlenségének eltörlése.

Azért azt állítani, hogy a házasság felbonthatlansága káros: éppen olyan valami, mint az a mondás: a tulajdon — lopás vagy a tulajdon sérthetlensége bűn.

Ezen okoskodás ellen hiába való minden kapálódzás és rugdalódzás. A konsequenzia világos.

A tulajdonjog sértése mellett is mindig, úgy mint a házassági perekben van legalább egy ártatlanul szenvedő fél, aki a sérelmet túrni kénytelen, de ennek ezen szenvedése

minden más békés tulajdonosoknak védelmévé válik a tolvaj megbüntetése által; míg ha a tulajdon „szentségét“ eldobjuk, vagy legalább taxative kijelöljük, mely esetekben kellene például a nagyon gazdag ingó vagy ingatlan birtokot a tolvajság elnyomása végett megdézsmálni: a jogtalanságnak oly vádmagvát hoznók be intézményeinkbe, mely mint valami szű a fát, az egész társadalmi és állami rendet lebetetlenné tenné. Pedig a vagyon nem áll oly erős lábon, mint a család; vagyis ha a vagyon „szent“ és „sérthetetlen“ a jogállamban, sokkal inkább „szentnek“ és „sérthetetlennek“ kell lenni a „családnak“, mert ezek sokaságából áll a társadalom és az ország; s aki a család erős elveit lerontja, az magát a társadalmat és az államot is meglöpi, megrabolja.

Sokszor említik a polgári házasság és a felbonthatóság barátai, hogy ezekben t. i. a polgári házasságban, és a felbonthatóságban a dogmáknak sérelme nincsen, hogy ők ezen sérelmet nem akarják, sőt kizárják. —

De az ily beszéd csak az együgyű publikum megtévesztése végett „történik.“ Okos, gondolkodni képes emberek rég tisztában vannak avval, hogy az ily beszélő emberek vagy számandó módon tévednek, vagy szentelenül hazudnak. Itten kibúvó nincsen.

A házasság felbonthatlansága, nemcsak a szövetség természetéből, és czéljából folyó világos elv, de egyuttal a házasság „egységének“ is legerősebb és legkiválóbb biztosítéka; vagy hogy minden egyes házasság felbontás egy jelentőségű az egység eltörlésével, egy jelentőségű a többi házasságok kötelekének meggyengítésével; és a hol a felbontás gyakori, ott a család rendje alá van ásva, a jogok megvannak ingatva, az erkölcsök pedig gúny tárgyává lesznek, és csak idő kérdése, mikor lázad fel ezen szörnű állapot ellen a romlatlan emberi érzés?! Elég sajnós, hogy vannak emberek, kik csak ily tapasztalatok után akarnak vagy fognak tisztába jönni. —

Maga azon tény, hogy nálunk egyes politikai pártok, pártvezérek, a hírlapok is a házasság-jog rendezését követelni kezdték, és a kormány az „egységesség“ jelszava alatt a köteles polgári házasság törvényjavaslatát elkészítette: azon száraz tényre van fektetve, hogy hazánkban, (az állami hatalom aluszékonyasága folytán) háromszáz év alatt a házasság kötelekének ereje, a gyakori felbontások miatt megrendült, és ezen megrendült állapot tovább már nem tűrhető. De sajtóságos tüncemény, hogy a megrendítő elveket, az apró felekezetek szájaize szerént, magáévá tette a magas kormány; és a katolikus egyház összes híveit, kiknek körében a házasság felbonthatlan köteleke szent és sérthetetlen vala mindig és az ma is, egy hatalmi szóval a felbonthatóság járma alá akarja kényszeríteni.

Ez méltán feltűnő merénylet volna még akkor is, ha a katolikus magyar egyház törvényei nem lennének a magyar állammal egykorúak; ha a katolikus polgárok nem tennék ma is a lakosság tulnyomó többségét az államban; ha a képviselők többsége nem lenne a katolikus vallásnak híve.

De megérttik azt a szomorú időt, hogy katolikus alapítványok segedelmén felnevelkedett ügyvéd- és képviselő-nemzedék, még a püspökségek és káptalanok s egyéb egyházi testületek jogtanácsosai és fizetéses megbízottai is, bár

mellüköt verve, buzgó katolikusoknak hirdetik magokat szóval, tényleg mégis bevették a hazug liberálisizmus maszlágát s nagyokat nyelve benne segítik faragni a jármat a katolikus elveknek, melyeken kívül az államnak sincsen üdv, leverésére!

Hogy ezen célt elérhessék, hivatkoznak a francia, a porosz, és az olasz nemzet törvényhozására, mely a polgári házasságot és a felbonthatóságot befogadta. De itten kérdés: mi következik ebből? A majmolás, az utánzás eddig nem volt a nemzet törvényhozásának szokása; talán most kell idegen kaptára huzni a magyar nép vallásos meggyőződését? Aztán a francziánál a forradalom, az olaszoknál az általok esítősan megrabolt és kifosztott pápaság gyűlölete, a poroszoknál a protestantizmus szülte a polgári házasságot. Miért kellene tehát nekünk ezek nyomdokain megindulnunk? S a kiket a porosz polgári házasság rendszere anyira vonz, vegyék számításba, hogy ottan a protestáns lakosságnak mintegy barmadrésze már nincs megkeresztelkedve: tehát tényleg művelt pogány; továbbá vegyék számításba, hogy maga a porosz kormány, kormányrendelettel kötelezte az állambivatalnokokat, és a katona tisztteket, hogy házásaikat egyáltalán is megkössék, mert az állam érdeke megköveteli, hogy tisztviselői a népnél köztiszteletben, és közbeesülésben részesüljenek: és aki ilyen egyházi házasságot nem köt, az hivatalát elveszti.

Ugyan nincs-e itten nyíltan bevallva, hogy a polgári házasságkötés magára tisztességet és közbeesülést nem érdemel?! Miért hevülnek tehát ilyen idegen intézményekért, miket még a saját kormányaik sem becsülnék?

Azt mondják némelyek, hogy a házasság feloldhatlansága oly magas eszmény, hogy azt az emberi gyarlóság el nem érheti, és meg nem tarthatja, ez azonban merő ráfógás és a keresztény nép legjobb, legnagyobb részének nyílt rágalmozása; mert a katolikus egyház kezdettől fogva mindent feloldhatlannak tudta, tanította és meg is tartotta a házasságot. Így tett a g. keleti egyház is. És a protestánsok között éppen a legjobbak, soha sem engedik másképpen feloldozni házasságukat, mint halál által. Miért volna tehát a felbonthatlanság „ideál“, „eszmény“, amit oly sok milliók megtartanak?!

Mások azt mondogatják, hogy a szeretet, mi a házasságot egybe fűzi, mulandó, változó érzemény, és senki sem kötelezheti magát arra, hogy mindig egyformán fog érezni. És ha a szeretet kibűlt, ha a megegyezést fagyos közönyösség váltja fel: akkor a házasság a felek között már megszűnt, s e szó „házasság“ már csak fikció, mit a törvényhozás nem tarthat fel.

De így csak felületes, könnyelmű, lelketlen emberek vételekednek, kik mintán saját kebök már régen üres, és a vallási kötelmeket hiből sem ismerik, azt vélik, hogy az egész világ olyan, mint ők.

Hová lesz tehát az egész életre kiterjedő, lankadni nem tudó, el nem tántorodó becsületesség, állandó hűség, szenttelen jellem, örökös haza-szeretet, és annyi sok erény, melynek szépsége éppen állandóságában rejlik: ha a házasság felek szeretete oly könnyen eltűnik?! Ne hidd azt, hogy oly rosszak az emberek, és oly könnyen eldobják a szeretetet, mely a házasságban oly erős, hogy elhagyja az ember apját és anyját, és hűségesen ragaszkodik feleségéhez, és ketten egygyé lesznek egy testben.

Aztán a szeretet magva, a megegyezés, (melyet minden kontraktusokban bizonyos erővel és állandósággal ruház fel a természet törvénye, és a művelt nemzetek törvénykönyve,) miért volna éppen a házasságban olyan gyenge, hogy a törvényhozásnak kellene közbe lépni, és a megegyezés erejét külsőleg is szétépíteni?

Meg lehet, hogy a szeretet a házasságban itt-ott nem sokáig tart; hol t. i. a házasság indoka nem természetes, de oly érdekek, előnyök, s oly reménységek, mik hamar esalódásban végződnek. Ily esetekben a fél a hibás, hogy oly szent és komoly szövetséget, mint a házasság, nem természet és törvényszabta indokokból, de szennyes érdekekből kötött meg, miért a törvényhozó sohasem hibás. Meglehet, hogy a szeretet érzelme néha elyengül; de az elyengülést pártfogásba venni nem szabad, sőt fékezni kell minden más érzelmet, mely a házasság szeretetét gyengíti. A kit egyszer tisztán elvállalt házassági köteleességétől, rokon- és ellenszenvet, érdek, gyűlölet oly könnyen megtántorítanak, és a ki azok gyors és okos megfékezésére, vagy távoltartására képtelen: az lemondott keresztény köteleességeiről, és alig érdemes az ember nevére, kiért új szabályokat és éppen kedvezményeket falállítani nem érdemes.

Aztán téves az a tan, hogy ha a szeretet a házasság között megszűnt, megszűnt volna a házasság is, és nem maradna fenn semmi kötelék. A házasság lényege ugyanis a *kölesönös megegyezés*, mely ha egyszer törvényszerint létre jött, felbonthatatlan jelleggel bír, mit csak a halál szüntethet meg. A kik csak a szerelmet emlegetik, könnyen a szabad szerelem posványába jutnak, hol a kötelék olyan lehet, mint a milyen nekik tetszik. De aki házasságot köt, a házasságot úgy akarja, és olyanak kell akarnia, mint a milyent a dolog természete föltétlenül megkövetel. Minden házasság ember ily akarattal, ily megegyezéssel, ily szeretettel köti a házasságot; s ha nem ilyen volt állandó akarata: nem is lehetett házasság.

Azért nem áll az, hogy ha a szeretet megszűnt, már megszűnt a házasság is, mit ha a törvény külsőleg fenntart, csak fikciót veszen védelmébe. Sőt ellenkezőleg valóban létező emberi, erkölcsi, jogi viszonyt fog fenntartani, ami méltó az emberhez, a törvény végrehajtójához, és az a felett örökös bírósághoz.

Némelyek azt mondják: a felbonthatóság csak szomorú orvosság a szerencsétlen házasságok részére, vagy a szerencsétlen házasságok megszüntetésére. „Mi úgy fogtuk fel, (mondá Szilágyi D. a t. Házbau) hogy a felbontás intézményét nem csak az a nagy állami érdek kívánja, a mely tiszta és boldog családi életet akar; nem csak az a nagy állami érdek kívánja, a mely a házasságoknak erkölcsi épségét és jogi szilárdságát biztosítani akarja, de egyszersmind kívánja maguknak a feleknek, maguknak a gyermekeknek, magának a családnak érdeke is. Az utóbbiakról szólva csak azt jegyzem meg, ami talán a legfőbb ok . . . hogy sokkal kisebb baj van abban, ha a gyermekek tudják, hogy szülők házassága felbontott, mintha — ami annyi esetben megtörtént — naponként tanulni lesznék a fel nem bontott, de lényegében megszűnt (?) házasság körében szülők szégyenének, bűnének, és tanui egyszersmind bírái lesznék: azoknak.“

Ezen „orvosságra“ is áll amaz adagium: *Medicina pejor morbo*. A felbonthatóság magva gonosz lévén minden körülmenyek között: soha sem lehet orvosság. A minő orvosság:

lenne a tulajdon sérthetlenségének taxative megállapított sérthetősége, éppen olyan lenne a házasság felbonthatatlanságának taxative megállapított felbonthatósága is. A katolikus egyház később volt, a sok közül csak egy példát említve, inkább az egész angol királyságot a tévedés és elszakadás útján mentére hagyni, mintsem VIII. Henrik érvényes házasságát felbontani.

A „tisztá“, „boldog“ családi élet biztosítva éppenséggel nincsen, ha ki van mondva annak felbonthatósága; nem is lehet biztosítani az erkölcsi épséget és jogi szilárdságot az által, ha taxative felsoroljuk azon erkölcstelenségeket, melyek bekövetkezte után az épség romba dől, és a szilárdság ellágyul; pedig éppen erre czéloz a polgári házasság törvényjavaslata, mely szerint felbomlik a házasság számos eddig halatlannal ok miatt, melyeknek a törvényjavaslat a feloldhatlan házassági jogviszonyra visszahatólag felbontó erőt tulajdonít és mégis épségről, szilárdságról beszél! A felek, a család, s a gyermekek érdeke pedig csak frázis, hogy a felbonthatóság sebért elfödözze. Hogyan lehet a felbonthatóság a család érdeke, ha az végelemzésben nem egyéb mint *erkölcstelenség*?

Minden általános törvény lehet egyesekre nézve terhes, anélkül, hogy megszűnne a nagy sokaságra nézve hasznos és szükséges lenni. Szerencsétlen házasságok mindig voltak és mindig lesznek, míg meggondolatlan, felületlen, érdekből cselekvő, könnyelmű emberek és asszonyok lesznek, kik könnyen házasodnak, könnyen unatkoznak, és a szenvedélyek megfékezésére gyávák, de fényűzők, érzeki gyönyörlesők, télenek, s minden erkölcsi kötelességnek ellenségei szoktak lenni, kiknek minden erkölcsi intés terhőkre van, és a törvény megtartása tűrhetetlen. Tessék csak kihirdetni, hogy ezen törekvésők, miknek szárnyát eddig a felbonthatatlanság leköttette, ezután majd czélt érhet, és a felbonthatóság révén új házasságot is köthetnek, majd ki fog tűnni, mennyire megrendíti ez a házasságok egész rendjét.

A tulajdonjog sérthetlenségének törvényét nem abból kell megítélnünk, hogy hol nem történik semmi lopás; de abból megítélni lehet, hogy hol történik legkevesebb és hol történik legtöbb lopás. A hol legkevesebb történik, ott leghasznosabb a törvény; a hol legtöbb lopás történik, ott is helyes és szükséges a tulajdonjog szentsége és sérthetlensége; sőt ilyen helyeken még inkább sajog a seb, ami annak a „tulajdonjog szentségének“ gyakori megvetéséből ered s mindenki átlátja, hogy ily esetben a szentség és sérthetlenség fogalmát nem gyengíteni, de megerősíteni szükség.

Igy vagyunk a házasság szentségével, s felbonthatatlanságával is. Legjobb azon emberi társadalom, mely legkevesebb házasság-felbontást ismer, (a katolikus álláspont egyet sem enged meg); leggyarlóbb az, mely aránylag legtöbb házasságot bont fel, vagy választ szét.

Már maga a *felbonthatóság*, a *felbontás lehetősége* is bomlasztó hatással van a meglévő házasságokra, és a tervezett házasságokra is, amit a tapasztalás eléggé bizonyít.

Érdekes idevágó eset történt nem is oly régen, és nem is katolikusok, de protestáns felek között. Az eljegyzés megtörtént, s a jegyes, leendő férj mélyen elgondolkodott, hogy a házasságban majd mennyi gond, baj, teher, kötelesség stb. fog reá háromolni, s hogyan fog ő ezeknek megfelelni. Vigasztalást oly komolysággal váltotta fel, hogy rokonai őt kérdeznit kezdettkék és az őszinte nyilatkozatot többféleképpen fejte-

gették; voltak, kik avval vigasztalták a vőlegényt, hogy ne búsuljon, mert ha a házasság netalán szerencsétlen lenne, meg van annak a módja, hogy kell a házasságból a felbontás útján szabadulni. Egyik rokon elmegy a más jegyeshez, és a történeteket őszintén elbeszéli. A nőben megpendültek a természetes érzés legmélyebb húrjai, s megizente jegyesének, hogy semmi szín alatt sem fog oly házasságba bele menni, melynél a rokonság már előre arról tanácskozik, hogyan lehet azon házasságot felbontani?!

Ime a természet romlatlan szava!

Ömlékkönyve.

*Még tavasz a kebeled s ibolyát hoz, üde, virítót
S bímbós bokrai közt a csalóány dala szól;
Eddig lányka valál és tündér-istenek álma,
Am ezután mi leszel? Erted-e, érzed-e: nő?!*

B.

Karácsoni pásztorlevél

nem Seifensteiner Salamon avagy Federvieh Kóbi recipiálandó hazafiakhoz, hanem nt. *Szász Gerő* aa! és ev. ref. pásztor „kollégánkhoz“, a Prot. Közlöny nagytudományú és fogas pennájú írójához pázmányosan szólva: „a Jesuitákról írott tökéletlenségek“ dolgában, valamint a neki *örökre* nevezetes december 2-a ügyében.

Nagytiszteletű aa! szerelmes felebarátunk! Aldást, békeséget, de olyant, amilyent Te kívánsz őh Gerő! „Zilabon missióba járt jézuita pátereknek!“ — Ne vedd rossz néven szerelmes aa!, ha olyan hosszúra fogott titulussal szölok hozzád, diesső férfiú! Mivelhogy minden hosszu lére eresztett beszéd kálvínista találmány, méltó tehat, hogy ilyen sátoros alkalommal a Te néped szája ize szerint szóljak hozzád, őh tollas férfira a nemes és szent ekklesiának!

Bár mélységes a Te tudományod, mint a proféta bölcsesége és üdén csorog a Közlöny hasábjain, mint a Kórán Hisszárlik vidékén: mégis nagy lelki részvétellel szemlélem vala, hogy a „Közművelődés“ múlt számában valami hitetlen papista dervis tengelyt akasztva veled, őh felkentje a profétának! és tudományja sebes kordélyával feldönté a Te nehéz és régi vasalású szekeredet, amely pedig tele vala az igaz-hittieknek szánt drága eledellel és a jézuiták számára tartagatott jőféle kálvínista fűgékkel!

Nehogy módfelett megkeseredjék a Te lelked, és kiköltözzék belőle épen a szent ünnepre az az evangéliumi békeség, amelylyel a Te szűd redői mindenkoron el vannak telve mindenek, de legkiváltképpen a papisták ellen: neki főháskodom magam is, a Közlönynek régi, igaz tisztelője s fölszedem a Te feldölt szekerednek néhány jőféle portékáját s utánad viszem oda, ahová valók, a kálvínista ekklesia portájára, mivelhogy a mi kapunk előtt hagyád, csupa szivességből.

Szól pedig a Te bölcseségd igéje a következőképpen:

„A római katolikus egyház, valahányszor a szabad eszmék a társadalomban erősebb alakban jöttek felszínre, s követelték az őket megillető helyet, mindig „ecclesia militans“-sá lett, mert ez eszmék a stabilis egyházat érzékenyen érintették.

„Ezeket megsemmisíteni, s békóba verni, törekedett különösen akkor, ha az egyház elvei és dogmái megváltoztatására törekedett.“

(„A szabad eszmék“ kultusza mint speciális protestáns monopólium már valóságos mánia. Nincs az a tankönyve a világnak, melybe bele ne lopták volna ezt az ép oly hazug, mint együgyű állítást. Hogy többet ne mondják, még a tételes nemzetközi jogban is azzal bolondítják a nemes fiataloságot; holott p. o. újabb frappánsul konstátál tény, hogy a pápai udvar kitűnő diplomáciájára mársokkal előbb praktizálta a legszebb nemzetközi jogot, mint a Luther és Kálvin nyomán diplomatává lett Gusztráv Adolf, akinek nemzetközi sikereit fényesen bizonyítják a harmincz éves háború iszonyatosságai és aki tulajdonképeni ősapja Európában az újabb 3 évszáz minden politikai erkölestelenségének.)

„Mozgositotta taborát, előbivta, s működni kiküldötte a hü, egyházukért élni, s halni tudó „Jézus társaság“-i atyákat.

„Most nem elég az, hogy a főméltóság püspök nrak tanácskosni össze jönek; emlékiratokat szerkesztenek, s ezt felküldik a pápának, és a kormánynak, jelezvén ebben az ök örök megdönthetetlen álláspontjukat.

„Nem elég az, hogy Rómából választ kérnek, s azt a kormány mellözésével (Okosabban szólj, óh tudós esasz! Hát ti kérte-e engedélyt a kegyelmes kormánytól, mikor a Gusztráv-Adolf egylet gyűléseire eljártok és külföldi hitrokonaítok egyetemreire külditek a jövőnd pásztorokat?) ki is hirdetik, s mind ezen ténykedésükért karpják a kintüntetéseket (Hát hiszen régen tudom én, kedves aa! hogy az fáj nektek nagyon, hogy kintüntetéseket nem kapnak „főpásztoraitok,“ még egy gyöngö kormány tanácsosságra se futja nekik, pedig Jémine! hogy kívánják! Hanem ész kell oda meg okos viselet t. atyafiak! a főrendiházba egynehány bejutott újabb, de biz azok ott is csak öklelnék, s anint látszik valami felsőbb vagy titkosabb tanácsosságra még a liberális kormány se meri őket ajánlani; lehet, hogy közbiztonsági szempontból is; nem kutatjuk no, de a tényben megnyugszunk.) s elmennek Rómába felvenni és megköszönni a bibor-palástot, (No már no! Szász Domokos nagyobb auctoritás okáért, amint szavahihető emberekől hallottam, levétette szakállát, bajuszát, hogy némileg közelebb rukkoljon pápista kollégái mellé s ha már az evangéliumi egyszerűség kedvéért meghozta azt az áldozatot is, hogy felvette a régen ördög találmánynak kirtölt „püspök“ ezimet: nem kétlem, hogy magára venné a „bibor palástot“ is, csak hogy ezzel is fölfőzze a kálvinizmus ősi puritán erköleseit; hanem óh mézesajkú szónokai a megtisztított, avagy modernebb szóval élve: raffi nirozott igének! a kardinálist nem a piros ruha teszi ám, hanem töménytelen ész és tudomány, meg jó erköles, deannyi, hogy egy rakásom a Szász Gerő Titkos Látásainak könyvében sem foglaltatik.) az esküt megújítani, erőt meríteni, s a buzgalmat tokozni szent Péter trónjánál, a honnan származik az üdv, a kárhozat, a jutalom, a büntetés. (Mi zengi túl a bérczeket...?)

„Nem elég az, hogy egyre-másra jelennek meg az érelyes hangon irt „Pásztor-levelek“, melyek figyelmeztetik az alsóbb papságot az egyház álláspontjára, s a kötelesség hü teljesítésére.

„Nem elég az, hogy ennek hatása alatt a hecc-káplánok és plébánusok serege kel föl, s ki-ki tehetsége szerint forgatja a fegyvert a szöszeken, és a nép között az „egyedül idvezítő“ egyház érdekében.

(Tán csak nem kívánja tőlük, hogy bivatásuk árulói legyenek. s ölbe tett kezekkel nézzék, hogy a nagy Dezső a nyakukra

szorítsa azt a kálvinista kutyaszoritót, aminek azt a nevet adták most: polgári házasság?)

„Ez, mondom, mind nem elég, elő a leghübb fegyverekkel, elő az edzett harezosokkal, elő, az e czélra külön készített, s az egyházi szónoklatban jártas jezsuitákkal.

(Szép, hogy így megdicséri őket, kik az ecclesia militans legvittebb katonái; . . . de ezt csak azért teszi, hogy az ecclesia calumnians ősi szokásához képest, erényüket, becsületüket legott legyalázhassa sicut sequitur: „mióta Loyola Ignáz a jezsuita rendet megalapította, s III-ik Pál pápa megerősítette (1540.), 350 év alatt a czél nem változott meg soha, az a czél, mit élesemben a rend második generálás, Lainez körvonalozott: „A protestantizmus megbuktatása, s a pápaság, hierarkhia érdekeinek védelme.“

Nos hát éleseszü muftija a kolozsvári igazbitü muzulmánoknak! ez így és ebben a formában nem igaz. Hol és melyik könyvében írta meg Lainez ezt a neki tulajdonított szót? ha megírta, megvan valahol, ha megvan, idézhető, mert a jezsuiták iratai nem olyanok, mint az unitárius házasságjog, hogy „küd előttem, küd utánam“ s csak azok ismerik, akik emberül fizettek a jussán. Az igaz, hogy a tridentí zsinat, a jezsuita rend keletkezése, az egész ellenreformáció, az egyház minden munkássága arra irányul, hogy a szellemeket a téves tanoktols ezek közt a protestantizmus lelki penészgombától is megtisztítsa. S hogy a protestáns tan csakugyan gomba, lélekölő mikroba, ennek bizonyítását akkora tartom fenn, ha kiadom a Kálvinista Természetrájt, egylőre azonban izelitőül itt is kimutathatom.

Mert mit is ír csak a jezsuitákról a „biborpalástnélküi“ Szász Domokos által el-kifordított Scherr:

„Teljes ellentétben az egyén felszabadítására irányzott reformáció szellemével, érvényre igyekvők emelni az egyén feltétlen odaadását s önfeláldozását az egésznek érdekében.“

És ezt büniöl rója fel nekik s negyibe királygyilkossággal, forradalomesinálással s több ily deklatívus dolgokkal vádolja őket -- Scherr és az ő nyomán a dézsmakárpótlásos kameratikus és regalékárpótlásos Domokos és az ő lelki mindenese, a költői kedélyü Szász Gerő! Hát derék férfiak, akik jobban szeretik az ideális világot, mint a bivalokat, — dieső honfiak, akik a hazáért éltek-haltok, amig lesz kárpótlás, — apostoli lelkü evangelizátorok, akik alantabb azt irjatók „velük szemben fegyverünk a biblia“, de nem tudjátok, hogy a biblia nem holond kezébe való, eszméljeteik és nézetek bele abba a bibliába; ott az van, hogy Kaifás főpap kimondotta rátok a szentenciát, mert szerinte, „jobb, hogy egy ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elveszen“: Krisztus (tudjátok-e, hogy kiesoda ez?) meghalt az egész világ büneiért „ut animam sham ponat pro amicis suis“: az egész kereszténység az önfeláldozás vallása; s hogy következőleg, mikor Scherr fenti vádját a jezsuiták ellen írta, a legfényesebb apologiát szerzé mellettük, egy füst alatt elítélte a reformációt, amely még az öskor pogányainál is rozszabb móreseket plántált be az emberiségbe, mert p. o. Kodrus és más ókori példák az egyén odaadását az egésznek érdekében mindig mint ragyogó erényt magasztalják. Sed fiat applicatio: Kemény Simon, Dugovich Titusz, Zrinyi Miklós, Jurisich Miklós, Szondi György, Dobó Miklós, a kálvinisták által török rabszjira került magyarokat kiváltó trinitáriusok — mind pápisták voltak, akik az egyének feltétlen odaadását az egésznek érdekében praktizálták, még mielőtt jezsuiták lettek volna ebben a hazában.

Ergo: a jezsuiták nem találtak fel új tant, csak új erőt öntöttek a reformáció által enervált esontokba, új erőre lobbantották a ker. szeretet tüzét, melyet a reformáció a gyűlölet vékája alá rejtett. Mert hogy értendő csak „a reformációnak az egyén felszabadítására irányított szelleme?“ Hát hiszen alapjában véve Luczifer se akart mást, mint az *egyen felszabadítását*. Hogy pedig Luther mikép értette, azt fortiter in re megmondja az a zseniális és gyöngéd axiomája: „Ich friss wie ein Böhm' und sauf' wie ein Deutscher!“ — Hivél pedig remekeltek az ő követésében. Így p. o. Oxenstierna Axel svéd kanczellár, (akinek a Házsongárdban is akadtak már követői) a vesztfali békekötés idején minden este részeg volt. S ha idegenben így tett, nyilván otthon se volt kényesebb. Az pedig éppen fölösleges, hogy a magyar ev. ref. Horhi Miskákról írjak apológiát.

A kassai, nagyszombeni prot. kegyetlenkedések, a „nemeslelkű“ Bethlen Gábornak Nagyszombatban karóhabuzott pápistái, a híres „unfilsiren oder aufgehängt lassen“ kormányzati elv feltalálójának viselt dolgai mind a reformáció ama törekvéseinek eredményei, hogy az *egyen felszabadítások*. De a legújabb bombamerénylet minden előzőjével szintén az, valaminthogy való igaz, hogy a társadalom mostani szörnyű válságának a XVI században felmerült vallási válság az oka, mely a társadalmat már tökéletesen dekomponálta. Megengedem, ezt a *Közlöny* szatócsüzletében nem látják be, de hát az nem alterálja a dolgot, mivel ők arra praedestinálják, hogy ebben a szörnyű válságban elmerüljenek; már pedig írva van: quem Dens perdit, demat. Ime egy példa, hogy az *egyen felszabadítása* mire vezet. Németország, a protestáns Németország, Luther, Nagy Frigyes hazája a szocializmus ős termő földje. Onnanszivárgott át a reformáció emlőin át Elzászba, Franciaországba. S ott most Charney Mór kiadta a szocialista kátét; ebben áll az is:

„Mi a haza?”

A haza egy hamis eszme, egy tiszta hazugság. Ez az eszme bennünket elnyom, tehát gyűlölnünk kell.

Mi a hadsereg?”

A nemzet egy elkülönített osztálya; a katona fűrésze és neveléses ruhájáról ismerhetők meg.”

No látod e már szózatos ajku hirdetője a kálvinista gusztusra megreformált evangéliumnak, hogy mi az az *egyen felszabadítására irányított reformáció szelleme?* Abéliál lelke, amely a tiszteleteseket 5—10—15—40 frtért inspirálja, már ahogy fizetik, de a petalörököt, szocialistákat egészen ingyen és privát szivességből traktálja, de nem *önfeláldozásul az egésznek érdekében*, hanem sokak romlására Izraelben, hogy ilyenformán is teljesedjék a símeoni jóslat.

Ha pedig még egyszer megfenné a tolladat, oh vékony tudományú íródeákja a politikai felekezetté devalválódott magyar vallásnak, mielőtt azt a gyűlölet epéjébe már tanád, jusson eszedbe, hogy a jezsuita rend a protestáns, de nyílt eszű Macaulay angol történetíró szavai szerint „az egyház diadalmas hadserege, a pápaság restauratora.“ Politikájuk? Egyszerű. Sem a kormányoknak nem szolgálnak népeik ellen, sem a nép vad szenvedélyeit a kormányok ellen nem tüzelik (mint azt a kétkulacos protestantizmus nem egyszer megtette), hanem csak a vallás, csak Isten ügyét szolgálják. Ők is azzal tartanak, aki Istennel tart; aki ellene van, annak szívvél lélekkel ők is ellene vannak.

S épen ezért egyformán vádolták a felségárulással is, királygyilkossággal is, meg forradalom csinálással is, mi-

velhogy a vallás elleni gyűlölet az eszközök megválasztásában mindig szemérmelen volt. Bizonyosság rá Scherr könyve. (fordította: Szász Domokos; okul belőle a Szász Gerő írta Prot. Közlöny bivő serege.)

A jezsuita rend soha sem tette meg azt, amit megtette a szemfényvesztő wittenbergi barát, hogy ugyanazon egy szájjal bősitette a parasztokat uraik s ezeket parasztjaik ellen. A jezsuita mindig csak egytélekép beszélt föl- és lefelé egyaránt. Itt is ott is a vallás szavát hirdette, amely a gazdagnak azt mondja: tagadd meg magad, a szegényeknek: remélj; amannak: adj, — emennek: fogadd halás szívvél; a hatalmasnak: légy igazságos, mert ha nem, Isten ledönt hatalmad polczáról; a gyöngének: légy békefűrő, mert Istentől fogod jutalmát látni. S ez nem szóbeszéd, mert millió szív nyugalma fordult meg ezen! S mert ilyen a katolikus hit s ekkorák áldásai, azért mindenba rajta voltak, hogy igaz keresztényeket, szavahibető, becsületes, szófogadó, felvilágosult embereket neveljenek; mert jól tudták, hogy egyedül a kath. vallás az, amely az embert nagygyá, nemeslelkűvé s a szabadságra méltóvá teszi, mindenba ellene dolgoztak ősi tisztaságu és szeplőtlen becsületeségű fegyvereikkel, mindenkinek és minden irányzatnak, amely a kath. hit kisebbitésére, elnyomására vagy megbamisására törekedett.

Ennek tulajdonitsad oh éleslátású Gerője a *Közlönynek*, hogy oly hatékony volt az ellenreformáció, hogy oly sikeres volt a zilahi missió s hogy majd a szél üt meg minden kálvinista pástort, ha a jezsuitának a nevét is hallja. Hasonló érzelmek éretek meg az irástudók és farizeusok epéjét is Jézus Krisztus ellen. Quod erat demonstrandum.

De a jezsuitákra költött „*tökéletlenségeken*“ kívül még egyébbel is rászolgáltál a jó szóra oh Szász Gerő, Te tudós mudir,^{*)} akinek tulipányos kaftánja a Prot. Közlöny, és tolla olyan éles, mint az a beretva, amely a próféta országából hid gyanánt szolgál a pokolba! Ime a te auguri előrelátásod fényes bizonyosága, amely dicsértessék mindörökké minden szofták ajkai által:

„Folyó évi december 2-ka örökre emlékezetes marad a magyar nemzet fejtődési történetében. E napon nyújtotta be Szilágyi Dezső, igazságügyi miniszter a kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslatát az országgyűléshez, és ezzel egyidejűleg gr. Csáky „az 1868. 53-ik törvényüknek a gyermekek vallását megállapító szakaszainak módosításáról“ szóló javaslatot. És ezekke! az egyházpolitikai összes kérdéseket felületes javaslatok: a polgári anyakönyvek vezetéséről, a vallás-szabadságról, a zsidó vallás recepeziójáról, a gyermekek vallásáról, és a kötelező polgári házasságról szólók, ott állanak a nemzet bírálata, és az országgyűlés eldöntése alatt. Mikor fognak e javaslatok törvénynyé válni. életbelépni, azt ember megmondani nem tudja, ha az akadályokra gondolunk. (Hát vajjon itt Péntek Ferencz uramról van-e szó, aki a Duna-Tisza mentén utazik, hogy a *közpapokat* heccelje a 68. LIII. t. cz. módosítása ellen?) De, hogy a kormány részéről eddig végzett munka korszakot alkotó, azt mindenkinek el kell ismernie. Magokról a törvényjavaslatokról is lehetnek különböző véleményben azok, kik egy évszázadokon át uralkodott hagyományos kultúra emelőjén nőttek fel; de nekünk, kik láttuk és átszenvedtük a vallásos üldözéseket, voltunk

*] Mudir, Törökországban a nahije [járás] főnöke. Egyiptomban a tartományfőnök. Szerk.

tárgyai az inkuiziczióknak, kik még lelki szemünk előtt lefolyni látjuk az 1843—1844. évi országgyűlés részben fel-emelő, részben kétségbe ejtő Bölesen értjük; mikor Lonovics püspök pozdorjává törte az egész mesterségesen esinált kálvinista manővert! Soh' se féljen, van még most is egy Lonovics s azért egyelőre kár még előlegeznie magának azt a sok *szívmelegítő* érzelmet, ami in sequentibus következik.) küzdelmeit; a kik a mai napok történetéből is megtanulhatjuk, megundorodással fordulni el az ultramontan uralom-vágytól és gyűlölködéstől: nekünk, protestánsoknak, kálvinistáknak, éreznünk kell szívünkben azt a jótékony melegt és lelkesültséget, melyet e javaslatok keltenek mindazokban, kik barátai a felvilágosodásnak, a lelkiismeretbeli szabadságnak. Kétségen kívül, e javaslatokon sok változtatás, akarjuk binni, hogy javítás (Ezt úgy kell érteni, hogy a pápisták házassági joga vétsékek el, a kálvinistáké maradjon meg: vagy pedig: mivel Szilágyi, Győri, Sipőcz, Kovács, Jellinek, tehát kálvinisták és zsidók esinálták a javaslatokat, Domokost, Gerőt stb. tegyék be a bíróságokhoz házasságügyi ülnököknek, mint ahogy simplex boltosokat betesznek „kereskedelmi ülnököknek“, hogy legalább a napidíjak révén térüljön meg az a tenger pénz, amit eddig zsebrevágtanak ev. ref. aaiak! sub titulo: *felperes köszöni!* Vagy legalább is a pápista papokon megveendő 1000 koronás büntetéseket adják nekünk.) fog történni, de a kép, melyet a jövőben előnkbe tárnak, olyan, mely mintegy jótékony nemtő nyújtja ki karjait (Hogy megeztibálja érdem szerint borzas és fűsületlen ev. ref. sörényeiket.) a közeledő új ezer év jöendő Magyarországa felett, mely biztos léptekkel halad, fejlődik, virágzásnak indul, és leszen megdöntötlen bástyája a szabadságot szerető népeknek.“

(Majd akkor, ha a polgári házasság mint a választó víz, teljesen szétmállasztja azt a kevés és laza habarcsot, ami az ev. ref. ekklesia falait még összetartja, s ha ennek romjaiból a *jeszuiták* felépítik ismét a régi magyar diésőség pantheonját; esakhogy Szász Gerő hol leszen akkor? A Kálvin János mennyországában! Nem kívánom ugyan neki, de igen valószínű, hogy mégis csak úgy lesz az.)

A proféta békesége, az igazbírók elméleti áldott állapotja és mekkabeli szent kő nyomatéka legyen a könnyebb-ségedre, óh ékesbeszédű és tudós írója a Prot. Közlönynek.

A banyavidéki róm. kath. esp. kerület plebániáinak rövid története.

Írja: **Kovács Gyárfás.**

(Folyt.)

Ennyit a plebániáról, a kápolnák és templomról a forradalomig. Ekkor — 1849. május havának különösen 10—12 napjain a romjaiból alig új életre támadt templomot borzasztó katasztrófa érte, mert az oláh lázangás féktelensége még a szenthelyeknek sem hagyott békét. Itt sem. Mert, mint Vajda Ignác az 1867-ben megtartott Can. Visitationa vonatkozó jegyzeteiben mondja „Abrudbánya városa 1849-ben az oláhok által feldulatva, egy a templom, mint papi lakás is, a könyvtárral, a templom minden felszerelése és butoraival felégettetett.“ —

Szomorú idők következtek be ezentul a kath. hitélet nyilvános gyakorolhatására. Templom nem volt. A pap is — Kovács József 1849. május 10-én legyilkoltatott. Az elbujdosott hívek sokáig nem mertek rejtekhelyeikről előjönni s mint a topánfalvi protokollumnak ez eseményekre vonatkozó adatai bizonyítják, a helyettesül kiküldött topánfalvi lelkész — Ka-

patán Márton egyelőre még magánlakot sem kap istentiszteleti helyiségül. miert „minden jóakarattal mel'ett is az Isteniszteletnek el kellett maradni.“ (Püsp. leiratok 366 és 638 ex 1849.) De az utóbbi számú rendelet szerint Kovács Miklós november 25-én „megkéri a felséges kir. kincstári tanácsot, miszerint az abrudbányai templom befedése — addig is pedig a volt plébánialis házak ideiglenesen abban tartandó istentisztelet végett leendő elkészítése iránt kegyesen rendelkezni méltóztatssék.“ Ekként az istentiszteleti ténykedés vándorutra kelt — 1876-ig. Először a régi plébánialis lakban tartatott, de egy alkalommal, midőn az istentisztelet éppen kezdetét vette volna: pap, kántor, hívek a rozoga padozat betörése folytán mindnyájan az épület földszintes részeibe bujlottak. E katasztrófa után a Winkler-féle, — végül pedig egy bucsumi románok — Gyorgyének házárt bérletet ki e szent czéla. Ezen helyiségek azonban csak úgy voltak berendezve, a mint az ember egy nagy csapás után lassanként rendezheti ügyeit. Oltárkép a „Szent Család“ volt, melyet Vajda elegánsnak mond. A régi harangokból összetöredeztetten csak a legnagyobb maradvány egy 40—50 fontos kis harang zengette stb. (Vajda pléb. Responsaiból.)

Ily helyiségek azonban sem a vallásos kultusz fenségének sem pedig a hívek jelentékeny számának meg nem felelhetvén, az egyházközség, a kegyes jötevők és a magas kincstár a forradalom tüze által elpusztított templomjuk reedifikálása ügyét komolyan kezébe vették, s oda fejlesztették, hogy Korneli Dénes plébánosnak 1875. április 15-én kelt egy kimutatása szerint már ez ideig begyűlt 3823 frt és 71 krral rendelkeztek.

Ezen összeg következő czimek alatt van összejegyezve általa:

1. Császári és apostoli király ő Felsége kegyelmes Urunk saját pénztára adakoz	100 frt.
2. Fogarasy Mihály erd. püspök ő nmltsa 2000 frt.	
3. Jótékony színi előadásokból begyűlt 200 frt. 71 kr.	
4. Női munkák kisorsolásából	75 frt.
5. Gritta Testvérek egy öntött vasból készült és megaranyozott toronykeresztet ajándékoznak; vételár 125 frt.	
6. Az egyházközség e czéla megtakarított a templom pénztárában	1628 frt.
	Összesen 3823 frt. 71 kr.

Ezen összeg ugyan Korneli Dénesnek 1875. április hava 15-én kelt és a kifizetett összegekről szóló kimutatása szerint a templom nagyobb reedifikálási költségeire kevés maradvány mellett ki is adatik; és pedig:

1. Palagia Sámson topánfalvi ácsállérnak, ki a templomot, tornyot és sekrestyét betetőzte és bezindelyezte 1628 frt.	
2. Marginián János fehérvári kőmíves állérnak a templom bolthajtásának újból rakásáért . . .	1180 frt
3. Anyagokra	939 frt 81 kr
	összesen 3747 frt 81 kr.

Ezen kimutatások szerint tehát a templom újabb reedifikációja a jótékonyaság útján begyűlt összegek költségén 1875-ben vette kezdetét a nagyobb szerű építkezési részletekben.

De ezen megnyitott alkotmányból, hogy templomnak nevezhető legyen, még igen sok kellék hiányzott. Oltár, oltárkép, a bevakolási munkálatok, asztalos-, iakatosmunkák, kőpadlás, vasanyagok, torony és chorusberendezések stb. stb. még mind hiányoztak. Ezekre is, melyek Kornelinak egy

1876 évi*) jegyzékében tételenként elszámálva vannak — pénz kellett. A jöszivű kegyelet ezeken is segített; mert Kornéli csak most említett jegyzékében összeírja az újabb szíves adományoktól begyűlt összegeket is; és pedig:

1. Ő cs. és ap. kir. Felsőjétől	100 frt — kr.
2. A magas kincstártól segélykölesönként	2240 frt — kr.
3. A kereskedő ifjuság tánczest. jövedelme	80 frt — kr.
4. A verespataki Ferdinánd-bányától	25 frt — kr.
5. „ Rákosi „	10 frt — kr.
6. Az abrudbányai Szt.-Miklós.-Bányától	50 frt — kr.
7. A bucsum-rodenbohi „	50 frt — kr.
8. Ócskavas (250 kl.) eladásából	12 frt 50 kr.
9. Az ócska állások stb. eladásától	7 frt 95 kr.

összesen: 2575 frt 45 kr.

Mint látható a 8—9 tételeket kivéve e nagy összegnek is többi része a kegyes jötevők emlékéit hirdeti, kik lehetővé tették, hogy minden templomi belső szükséglet is kielégíthessék. És itt ismét néhai Fogarasy Mihály püspök áldozatkésziségevel is találkozunk, 1876-ban felhasználva a régi megrepedezett nagy harang anyagát is, 1300 frt. nagy költségen három szép harangot öntetvén a torony számára.

A lelkési irattárban talált adatok szerint tehát a templomnak az 1849 évi forradalom után is a 70-es években eszközölt reaedifikációja 7623 frt 26 krajczárba került, mely összegből egymaga boldogult Fogarasy Mihály püspök a harangokkal együtt 3300 frttal szerepelve, méltán tarthatják az abrudbányai hívek e nagylelkű főpásztort régi templomjuk újabb legnagyobb jötevőjének.

A templom újraépítése befejezését 1876 év nyarán érte el és benedikáltatott szent Miklós tiszteletére ugyanez év november hó 1 napján, benedikáló levén Veszeli Károly prépost és kolozsvári plebános, ünnepi szónok Gidófalvi Gergely károlyfihérvári th. tanár, lokális plebános pedig Kornéli Dénes bányavidéki alesperes. (Topánfalvi pléb. tört. 1873 évtől. Görzöds.)

Eként a templom az idők viszontagságai által ráért csapások okozta romlatag állapotából másodikban is helyreállított Füstös Béla kir. bányatiszt szakértő munkavezetősége alatt. Hogy ekkor az építészeti is nevezetes templom mily nagy átalakuláson ment keresztül, bizonyítja azon körülmény, hogy a mult építészetének legalább romjai a régészet számára megörökíttessenek: a templomot a reaedifikálási munkálatok megkezdése előtt Bücker képiró által lefényképeltették. (Kornéli jegyz. „kiadás“ 2 tit. 1876.) Belső berendezését azon primitív felszerelések képezték, melyek a forradalom után a romok között és itt-ott feltalálhatván még Kapatán topánfalvi és Thót István verespataki — nemkülönben Vajda Ignác plebánosok által istentiszteleti célokra összegyűjtettek volt és a magán imahelyeken használhattak is volt.

Azonban mind a templomon, mind felszerelvényein — oly nagy csatasztrófa után önkényt érthetőleg — igen meglátszott, hogy inkább a nyomasztó körülmények által sürgősen kielégítést követelt szerény óhajoknak s nem pedig az istentisztelet magasztosságához mért nagyobb eleganciát váró igényeknek voltak megfelelők. Rozoga oltár, orgona, üres sekrestye, nedves falak és nyirkas kőpadozat stb. míg a

kultusznak nem váltak diszére, téli időben különösen az egészséget is veszélyeztették. Azért várni kellett egy újabb epochára, midőn a templom legalább belsőleg, mind a vallás fönsege, mind a finomabb izlés követelményeinek megfelelőleg átalakítható lett — egy két felszerelési hiányt kivéve. Ezen idő is 1888 junius havában, midőn dr. Szuchi Béla állott e plébánia élére bekövetkezett, mert az ő itt létét (1888 jun. 1892 befejezőleg) hosszú időn át megmaradó alkotmányok teszik emlékeztetéssé. Ezen alkotmányok értékét nem az ő áldozatkésziségétől teszem függővé, hanem azon rokonszenvtől, melylyel a hívek papi tevékenység iránt viseltetve, azt áldozatok és jótékonyssággal nyilvánítják. Itt facta loquuntur és a történelmi igazság, mert tapasztalás igazolja, hogy melyik pappal azok, kiknek az Isten adott anyagi javakat, hogy ők is jótékonykodjanak nem rokonszenveznek, annak templomán a hívek e buzgósága: zelus domus tuae comedit me — nem látszik. De az ő korszakáról csak alább levén szó, itt a templomnak alatta történt legújabb renovátása és diszítését illetőleg előre is megjegyzem: hogy 7628 (hétézerhatszázötvennyolc) forintértékre megy azon templomi tárgyak becese, melyek részint alatta szerezettek be, részint pedig, mint értéktelen avult tárgyak, alatta eszközölt javítások folytán nyertek értéket. Az 1892-ik év december hó 20 án kiállított hivatalos leltár alapján számítottam emez összeget. Oly összeg ez, melyhez hasonlót, mint eddig látók, a templomnak sem első, sem második renovációja alkalmából nem látunk.

De ezentul beszéljenek a tények:

Alatta és általa 1889-ben szerveztetik az oltáregylet. Oly fontos tényező az abrudbányai templom új életében, melynek eddigi rövid, de áldozataiban gazdag létezését nagy és örökbecsű jótémények teszik nevezetessé. Szent Miklós oltárképeinek, az orgonajavitásnak, az új szószerk készítésének, a nagy oltár gyertyatartóinak és oltárlépcsők posztójának általa — az oltáregylet által fedezett költségei 3400 forintot tesznek.

A szegényeknek jól kezelt alapja 338 frt áldozatot hozott a szent szent célra különböző szerek bevásárlása által.

Boér Béla főgondnok és családja 971 forinttal járultak Isten háza diszének emelésére, eltekintve a főgondnok urnak az egyházi építkezések körül illető helyen méltánylandó tevékeny áldozatkésziségétől. Többek közt a templom csemmentirozása és egy mellékoltár felállítása stb. örökítik a főgondnok ur nevét.

Egy másik mellékoltár felállítása Képes Ferencz nevét áldja. Érték 80 frt.

Glückszel Mária különböző templomi tárgyak bevásárlásával 341 frt értékig hozott áldozatot az Ur templomának.

Horacsek Rudolf cs. és kir. kapitány egy szép oltár-csengettyüt adományoz. Értéke 3 frt.

Keller József 45 forintja szintén szaporítja a templom felszereléseit.

Lukács László a vecsernye karszékét látja el piros bevonattal. Érték 15 frt.

Pölich örnagy a menyezetet disziti illetve javíttatja ki. Érték 30 frt.

Szilágyi Etelka ajándékoz egy 20 frt értékű csengettyű-húzó szalagot.

*) Hónap nincs említve.

Kolozsa Katalin és t. egy körmeneti lámpát ajándékoz 12 frton, Szuchi László 1 frtos kisebb lámpát.

Bróz Alajos padozat deszkákat és egy Glatz-féle lámpát ad. Értékük: 24 frt 20 kr.

Szuchi Anna egy 20 frtos antependiummal díszíti az oltárt.

Özv. Sturm Mihályné díszöltönyök s oltárterítőre 102 frt áldozatot hoz.

Ozvegy Janecsó Mártonné oltár párnákra 30 frtt, hasonlóan Szabó Terka 6 frtt költenek.

A templom pénztára 94 frt. erejéig ékesíti a szentegyházat.

Szőcs Albertné egy szöszékerítőt ajándékoz (80 kr.)

Szuchy Béla szentképek megreperálása körüli buzgólkodik 40 frt erejéig, míg a jámbor hívek 150 frttal járulnak egy szép rézesillár és statióképek vásárlására. Szóval mint az 1892-ik év december hó 20-án felvett leltárból kivethetem, a templom dr. Szuchi Béla alatt felszereléseiben oly újítást és gyarapodást nyert, melyen előtte kevés pap alatt, minek az a jele, hogy a nyáj megértette a pásztor buzditó szavát, — intézmények és egyes személyek vetélkedvén a templom iránt nyilvánítandó buzgóságban úgy, hogy ezen esperesi kerületben az abrudbányai templom belső felszereléseiben az első helyet foglalja el. — A templom belső felszereléseinél a régiebb időkben, mint magán adakozót a hívek közül — kiválóan Zöldi Mihálynét emlegetik, ki a leltárban 130 frt értékkel szerepel egy ércsillár és lobogó ajándékozása folytán.

Et alii, quorum memoria in benedictione est.

(Folyt. köv.)

Napi események köréből

— **Boldog karácsoni ünneplést kívánunk lapunk t. olvasóinak.**

— **Az erd. róm. kath. irodalmi társulat választmánya** f. é. f. hó 29-én (pénteken) d. u. 4 órakor a „Közművelődés“ szerkesztőségi helyiségében gyűlést tart, melyre a tagokat tisztelettel hívja meg

az elnökség.

— **Személyzeti.** Csiky János alesperes, zaathnai plebános és Ávédik Lukács alesperes, erzsébetvárosi örm. szent. plebános főespereseknek nevezettek ki. Örömmel ragadjuk meg ez alkalmat, hogy a főesperes urakat méltán kiérdemelt új rangjokban tisztelettel üdvözzöljük s jövőendő munkásságukra Istennek legbővebb áldását esdjük. Ad plurimos annos!

— **Nyilvános hála és köszönet.** Diogenest egykor kérdezték: mi öregszik meg leggyorsabban az emberek-nél? Mire ő azt felelé, hogy a jótétemény, mert ez igen hamar feledésbe megy. Pedig Seneca szerint: „Ki a vett jótéteményt tagadja: hálátlan; aki eltitkolja, vagy nem viszonzja: hálátlan; de mindezek között a leghálátlanabb az, ki elfeledi azt“. Ismerve alább megnevezendő jótévőink szerénységét, hiszem, nem sütnék reánk a hálátlanság rút bélyegét. ha Isten és az Ő szent. vallása érdekében hozott áldozataikat nyilvánosságra nem is hoznám; de eleget kell tennem lelkem őszinte ohajának, midőn hálás köszönetet mondok azon nemes keblű férfiaknak, kik szegény hitközségem javára három hónapi itt létem alatt adakoztak. Becces neveik legyenek ide iktatva: 1) Méltóságos és főtisztelendő M ö l l e r E d e apát-főesperes ur, ki csecsemő korát élő „Róm. kath. Asztaltársaságunkat“ a „Heikő Páter“-rel és több becces olvasmánnyal megajándékozta. 2) Főtisztelendő Dr. B e r g m a n n J ó z s e f pázmánintézeti aligazgató ur, ki a türkösi templomnak saját pénztárából két drb. viola — és 1 drb. zöld színű tejjesen új casulát és 1 eingulumot vett. Kedves volt előjárómnak ezen 4 drb. ajándéka körülbelül 150 frt. értéket képvisel. 3) Főtisztelendő F e r e n e z i K á r o l y gyergyó-szt.-miklósi lat. szent. plebános ur, ki a halottaiból föltámadt „türkösi róm. kath. Dalárdának“ 12. drb. „Halotti Zsolozsnát“ adott. 4) Tekintetes N y i t s G y ö r g y n é asszonyság, fáradhatlan és egyházat mélyen szerető algondnokom buzgó neje, ki egy Gratzel féle „Örök-lámpa készüléket“ adott templomunknak. Az örök-lámpa készülék, mely egyszeri gyujtasra minden utánjárás nélkül nyolcz napig ég, 15 frt. értékű a hozzávaló luszterrel együtt. Midőn e tiszteletre méltó személyek neveit fölemlitem, azon imaszertü olajomnak adok kifejezést, hogy a jó Isten a nemes adakozóknak drága életét hosszúra nyujtsa, azt minden földi boldogsággal koszoruzza, s egykor a mennyben őket angyalai társaságába sorozza! Türkösi, 1893. decz. 19. Kóródy Mihály, lelkész.

— **Megrendelési felhívás.** „Historia ecclesiastica“ czimú munkám még kapható. Mind a két kötetnek ára fűzve 4 frt o. é. vagy 12 sacra. Növendékpapóknak és szerzeteseknek küldöm 3 frtért vagy 9 sacra elvégeztetéseért, ha felszentelt paptól nyert obligatiót küldenek be. Gyulafehérvárt, 1893. decz. 20. Dr. Balás Endre, theol. tanár.

Két igen jó karban és kevésse használt

HARMONIUM

Reigier testvérektől, öt változattal, az egyik térdnyomó növekvéssel, alulirotnál **eladó.**

Csinos szalonbutor is egyszersmind. Az egyiknek ára 100 frt, a másíknak ára 145 frt o. é. A tisztelet venni szándékozók alulirotnak ének- és zene-tanártól esetleg bővebb felvilágosítást nyerhetnek.

Fogarasi János.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL AGOST.
Szerkesztőtársak: BALINTH GYÖRGY, Dr. CSERNI BELA, FEJÉR GERŐ, VASS ALBERT.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.